

# STAATSCOMMISSIE VOOR HET INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT

Aan Hare Excellentie  
Mevr. mr W. Sorgdrager  
Minister van Justitie  
Postbus 20301  
2500 EH 's-Gravenhage

's-GRAVENHAGE, 6 april 1998

Excellentie,

Bij brief van 18 januari 1994 (kenmerk Stafafdeling Wetgeving Privaatrecht 421772/94/6) heeft de toenmalige Staatssecretaris van Justitie de Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht verzocht te adviseren over het op dat moment aanhangige wetsvoorstel houdende vaststelling van regels met betrekking tot de verevening van pensioenrechten bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed (nr. 21 893). De Staatssecretaris wenst het standpunt van de Staatscommissie te vernemen over de vraag of, in het licht van de voorgestelde regeling, de pensioenverevening moet worden geacht te vallen in een bestaande verwijzingscategorie, bijvoorbeeld de persoonlijke betrekkingen tussen de echtgenoten onderling (Wet van 16 september 1993, Stb. 514 artikel 1) dan wel of het wenselijk is daarvoor een afzonderlijke verwijzingsregel in de i.p.r. codificatie op te nemen. Nadat eerste besprekingen van de adviesaanvraag in het plenum en een in dit verband verricht rechtsvergelijkend onderzoek tot de slotsom voerden dat de materie zich niet leende tot een rechtstreekse afdoening door het plenum, werd in maart 1996 de subcommissie pensioenverevening<sup>1</sup> ingesteld. De subcommissie heeft zich in vijf vergaderingen over de adviesaanvraag gebogen en heeft daarna een rapport aan het plenum van de Staatscommissie uitgebracht. De Staatscommissie heeft dit rapport en de door de subcommissie ontworpen voorstellen in een drietal vergaderingen besproken en brengt thans op basis van het genoemde rapport van de subcommissie advies uit. In dit advies wordt na de inleiding (I) en de problematiek van de kwalificatie (II), eerst de door de staatscommissie gekozen huwelijksvermogensrechtelijke aanknoping (III) toegelicht. Na een samenvatting van de

---

<sup>1</sup> De subcommissie was als volgt samengesteld: Prof. Mr L. Strikwerda (voorzitter), Mevrouw mr E.N. Frohn (rapporteur, secretaris), Mevrouw mr D. van Iterson, Mevrouw mr I.S. Joppe, Mr R. Kotting, Mevrouw mr J.M.M. Laumans-van der Wijst (gast), Mr K.D. de Lange (gast), Mevrouw mr L.M.A. Verschuur-de Sonnaville (gast).

conclusies (IV) worden voorstellen gedaan tot aanpassing van de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime en tot aanpassing van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (V). Daarna volgen enige afsluitende opmerkingen (VI).

## I. Inleiding

1. Op 1 mei 1995 is in werking getreden de Wet van 28 april 1994 tot vaststelling van regels met betrekking tot de verevening van pensioenrechten bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed (Wet verevening pensioenrechten bij scheiding) en daarmee verband houdende wijzigingen in andere wetten (Stb. 1994, 342). Ingevolge artikel 1 lid 4 is de wet van toepassing op de in de leden 4, 5 en 6 van artikel 1 genoemde pensioenregelingen. Artikel 1 lid 7 bepaalt dat de wet voorts van toepassing is op pensioenen ingevolge een buitenlandse regeling die niet is een pensioenregeling als bedoeld in de leden 4 tot en met 6.

## II. Kwalificatie van de pensioenverrekening resp. pensioenverevening

2. De Staatscommissie heeft zich eerst beraden over de kwestie van de kwalificatie: tot welke bestaande verwijzingscategorie is de figuur van de pensioenverevening te rekenen? Daarbij dient bedacht te worden dat het Nederlandse materiële recht een onderscheid maakt tussen pensioenverrekening (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503 m.nt. EAAL en WHH, Boon/Van Loon-arrest)<sup>2</sup> en pensioenverevening (Wet verevening pensioenrechten bij scheiding). Er is in het huidige Nederlandse internationaal privaatrecht geen afzonderlijke conflictregel inzake het toepasselijke recht op de pensioenverrekening resp. de pensioenverevening.

De vraag naar het toepasselijke recht doet daarom de vraag naar de kwalificatie van de pensioenverrekening resp. pensioenverevening rijzen. Met behulp van het ipr-leerstuk kwalificatie wordt vastgesteld tot welke verwijzingscategorie een rechtsfeit of rechtshandeling gerekend moet worden teneinde de toepasselijke verwijzingsregel te traceren. In het Nederlandse internationaal privaatrecht worden in de regel de daartoe vereiste begrippen ontleend aan (het internationaal privaatrecht van) de *lex fori*<sup>3</sup>.

---

<sup>2</sup> Zie over de door dit arrest geïntroduceerde pensioenverrekening en de onzekerheden daarbij de Memorie van Toelichting (21893, nr. 3), p. 2-3.

<sup>3</sup> L. Strikwerda, Inleiding tot het Nederlandse Internationaal Privaatrecht, 5<sup>o</sup> druk, 1997, p. 62-66.

De pensioenverrekening heeft in het Nederlandse materiële recht een huwelijksvermogensrechtelijke grondslag (zie de MvT, Kamerstukken II 1990/91, 21 893 nr. 3, p. 3-4 alsmede het vorengenoemde Boon/Van Loon-arrest en - van meer recente datum - HR 31 mei 1996, NJ 1996, 686 inzake de kwestie van de verrekening wanneer huwelijksvoorwaarden zijn overeengekomen). Het ligt volgens de Staatscommissie in de rede voor de pensioenverrekening ook in het internationaal privaatrecht aansluiting te zoeken bij het huwelijksvermogensrecht<sup>4</sup>. Minder eenvoudig is de kwalificatie van de pensioenverevening. Blijkens de MvT (Kamerstukken II 1990/91, 21 893, nr. 3, p. 14) wordt bij de figuur van de pensioenverevening "de formele band met het huwelijksgoederenrecht losgelaten. Dat wil zeggen dat pensioenverevening plaatsvindt ongeacht het tussen de echtelieden geldende huwelijksgoederenregime, tenzij de huwelijkspartners uitdrukkelijk een andere regeling zijn overeengekomen". In het midden wordt gelaten of sprake is van "een vermogensrechtelijke, dan wel eerder een verzorgingsrechtelijke benadering, dan wel beide". Dat de grondslag in ieder geval mede vermogensrechtelijk is, volgt uit de omstandigheid dat "de verevening in beginsel moet plaatsvinden los van de draagkracht of de behoefte van de echtgenoten", aldus de MvT.

3. De vraag naar welk recht de pensioenverevening dient te worden beoordeeld wordt in de literatuur<sup>5</sup> verschillend beantwoord. Verdedigd zijn de volgende kwalificatiemogelijkheden: persoonlijke rechtsbetrekkingen van de echtgenoten, echtscheiding, alimentatie en huwelijksvermogensrecht. De Staatscommissie heeft zich over deze verschillende mogelijkheden gebogen.

### 3.1. Huwelijksbetrekkingen

---

<sup>4</sup> In deze zin ook: E.N. Frohn, Pensioenverevening in het Nederlandse recht: enige materiële en ipr-aspecten, StruyckenBundel 1996, p. 96; A.R. van Maas de Bie, Pensioenverevening bij scheiding in het IPR, EchtscheidingsBulletin 1994, p. 6-7.

<sup>5</sup> Zie E.N. Frohn, a.w., p. 93-97.

Deze kwalificatie<sup>6</sup> zou leiden tot toepassing van de verwijzingsregeling van de Wet conflictenrecht huwelijksbetrekkingen van 1993. Ingevolge artikel 1 van deze wet wordt toegepast het recht van de gemeenschappelijke nationaliteit, bij gebreke daarvan het recht van de gemeenschappelijke gewone verblijfplaats, bij gebreke daarvan het recht van het nauwst verbonden recht. De effectiviteitstoets alsmede de realiteitstoets zijn uitgesloten, evenals de rechtskeuze. Deze wijze van kwalificatie berust op de gedachte dat het recht op pensioenverevening zijn grondslag vindt in de verplichting van de echtgenoten om "elkaar het nodige te verschaffen" (artikel 1:81, tweede zin BW).

Het belangrijkste bezwaar tegen deze kwalificatie is naar het oordeel van de Staatscommissie dat de verwijzingsregel van artikel 1 van de Wet conflictenrecht huwelijksbetrekkingen onvoldoende is toegesneden op het eigen karakter van de pensioenverevening. Zo zal toepassing van het veranderlijkhedenbeginsel (artikel 1 lid 3), dat hier in alle gevallen zou gelden, tot grote praktische moeilijkheden kunnen leiden. Bovendien ontbreekt in de verwijzingsregeling van artikel 1 de mogelijkheid van rechtskeuze door de echtgenoten, terwijl naar de mening van de Staatscommissie de dispositievrijheid die de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding de echtgenoten laat (artikel 2 lid 1) zijn weerslag op de conflictenrechtelijke regeling zou moeten hebben. Reeds hierop stuit naar het oordeel van de Staatscommissie de aanknopng aan de huwelijksbetrekkingen af.

### 3.2. (Echt)scheiding

De Wet conflictenrecht inzake ontbinding huwelijk en scheiding van tafel en bed van 1980 bepaalt in artikel 1 welk recht van toepassing is op de ontbinding van het huwelijk of scheiding van tafel en bed. Gezien de plaatsing en behandeling van de pensioenverevening in het Nederlandse interne recht, artikel 1:155 BW j° artikel 2 lid 1 Wet verevening pensioenrechten bij scheiding, zou verdedigd kunnen worden dat aanknopng aan het scheidingsstatuut een voor de hand liggende mogelijkheid is. De pensioenverevening wordt blijkens deze bepalingen in het Nederlandse interne recht immers gekoppeld aan de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed. Ingeval van scheiding volgt van rechtswege het recht op pensioenverevening (tenzij echtgenoten de pensioenverevening uitsluiten), te realiseren door middel van een rechtstreekse vordering op het uitvoeringsorgaan. Indien op grond van de Wet conflictenrecht echtscheiding Nederlands recht op de (echt)scheiding van toepas-

---

<sup>6</sup> F.J.A. van der Velden, Het Boon/Van Loon-arrest in het internationaal privaatrecht, Meering-Bundel 1984, p. 124-134.

sing is, volgt uit de (echt)scheidingskwalificatie dat het Nederlandse recht de pensioenverevening beheerst.

Hoewel aansluiting bij het echtscheidingsstatuut ontegenzeggelijk het voordeel van de eenvoud heeft, kleven naar het oordeel van de Staatscommissie aan deze oplossing bezwaren. Zo is een bezwaar dat bij toepassing van de verwijzingsregels voor echtscheiding tijdens de opbouw van het pensioen in het ongewisse blijft welk recht bij een eventuele echtscheiding de pensioenverevening beheerst. Bovendien is een bezwaar dat de door artikel 1 lid 4 van de Wet conflictenrecht echtscheiding aan de echtgenoten toegekende bevoegdheid om, wat ook hun nationaliteit of woonplaats is, steeds een keuze te kunnen doen voor de toepasselijkheid van het Nederlandse echtscheidingsrecht meebrengt, dat ook het recht op pensioenverevening door het Nederlandse recht wordt beheerst, zonder dat de echtgenoten zich dit gevolg (voldoende) bewust zijn<sup>7</sup>. De vergelijking met het soortgelijke probleem dat zich kan voordoen bij de toepassing van artikel 8 van het Haagse Alimentatieverdrag van 2 oktober 1973 dringt zich op. Op grond van dit een en ander is de Staatscommissie van oordeel dat de onderwerping van de pensioenverevening aan het echtscheidingsstatuut geen aanbeveling verdient.

### 3.3. Alimentatie

---

<sup>7</sup> Waarbij te bedenken valt dat ook een eenzijdige onweersproken keuze voor Nederlands recht geldt als een rechtskeuze in de zin van artikel 1 lid 4.

Verdedigd is dat de toedeling van pensioenrechten als een uitvloeisel van een ruime wederzijdse onderhoudsplicht tussen de gewezen echtgenoten moet worden gezien, welke opvatting ertoe leidt voor het ipr aansluiting te zoeken bij de alimentatie<sup>8</sup>. (In het interne recht is overigens door de HR 5 oktober 1990, NJ 1991, 576, m.nt. EAAL uitgemaakt dat aan artikel 1: 81 BW niet een recht kan worden ontleend op een deel van het pensioen). Wanneer in het conflictenrecht aan het alimentatiestatuuat wordt aangeknoopt zijn voor het toepasselijke recht de conflictregels van het Haags Alimentatieverdrag 1973 relevant, in het bijzonder artikel 8. Ingevolge deze bepaling worden de onderhoudsverplichtingen tussen gescheiden echtgenoten beheerst door het recht dat op de echtscheiding is toegepast. De alimentatierechtelijke aanknoping zal, in geval van in Nederland uitgesproken echtscheidingen, naar verwachting veelal tot toepassing van het Nederlandse recht leiden. In die gevallen waarin buitenlands recht op de echtscheiding is toegepast zal dit recht de pensioenverevening beheersen<sup>9</sup>. Met toepassing van buitenlands recht zal eveneens rekening moeten worden gehouden, wanneer het gaat om een pensioenverevening gevorderd na een in het buitenland uitgesproken echtscheiding.

De Staatscommissie ziet als een voordeel van een alimentatierechtelijke kwalificatie dat daarmee toepassing mogelijk wordt gemaakt van een aantal geschreven regelingen die reeds nu voor de alimentatie gelden, zoals het Haags Alimentatieverdrag 1973, het Haags Alimentatie-Executieverdrag 1973, en wellicht het EEX<sup>10</sup>. Een ander voordeel is dat twee belangrijke financiële aspecten van de echtscheiding - alimentatie en pensioenverevening - door het-

---

<sup>8</sup> A.V.M. Struycken, Pensioenverevening in het internationaal privaatrecht, Luyten-Bundel 1984, p. 125-139.

<sup>9</sup> Recentelijk heeft de Hoge Raad (21 februari 1997, RvdW 1997, 56) beslist dat art. 8 niet eraan in de weg staat dat de echtgenoten, indien op de echtscheiding buitenlands recht wordt toegepast, de vrijheid hebben Nederlands recht, als het recht van het land van hun gewone verblijfplaats, tevens zijnde de *lex fori*, op hun alimentatieverhouding toepasselijk te verklaren. Zie over dit arrest de noot van P. Vlas, Rechtskeuze op postdivortiale alimentatie: een Hollandse verlegenheidsoplossing, AA 1997, p. 820-827 alsmede L.Th.L.G. Pellis, Aspecten van onderhoudsverplichtingen tussen ex-echtgenoten onder het Haags Alimentatieverdrag, Advocatenblad 1997, p. 661-662 en K. Boele-Woelki, Artikel 8 Haags Alimentatieverdrag staat op de tocht, FJR 1997, p. 133.

<sup>10</sup> Het valt overigens niet uit te sluiten dat het Hof van Justitie EG, wanneer het wordt geroepen een oordeel uit te spreken over de vraag of pensioenverevening onder het materiële toepassingsgebied van het EEX valt, zal bepalen dat de pensioenverevening aangemerkt zal worden als huwelijksvermogensrecht in de zin van artikel 1 EEX, in welk geval het EEX niet van toepassing is. Zie echter HvJ EG 27 februari 1997, zkr C-220/95, Jurisprudentie van het Hof van Justitie 1997, p. 1147-1187 waarin een ruime uitleg werd gegeven aan het begrip onderhoudsverplichting in de zin van het EEX.

zelfde recht beheerst worden. Niettemin moet naar het oordeel van de Staatscommissie aansluiting bij het alimentatiestatuuut ontraden worden. Anders dan alimentatie berust pensioenverevening zoals in de wet voorzien niet op behoefte van de ene ex-echtgenoot en draagkracht van de andere ex-echtgenoot. Pensioenverevening vindt plaats ongeacht de financiële omstandigheden van de gewezen echtgenoten. Waar de bestaande ipr-regels inzake alimentatie mede berusten op het draagkracht- en behoeftebeginsel (zie met name artikel 11 lid 2 van het Haagse Alimentatieverdrag 1973) en aansturen op een zekere bescherming van de alimentatiegerechtigde (zie met name artikel 5 sub 2 EEX) acht de Staatscommissie de ipr-regels inzake alimentatie niet geschikt om zonder de nodige aanpassingen op pensioenverevening toe te passen.

#### 3.4. Huwelijksvermogensrecht.

Wanneer de pensioenverevening in de verwijzingscategorie huwelijksvermogensrecht zou worden ondergebracht, volgt hieruit dat, al naar gelang het geval, de conflictregels van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 en de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime 1991, dan wel de conflictregels van het *Chelouche/Van Leer*-arrest 1976, dan wel die van het Haags Huwelijksgevolgenverdrag 1905, aangeven welk recht de pensioenverevening beheerst. Voor zover de conflictregels van het Haags Huwelijksvermogensverdrag 1978 worden toegepast, betreft het naar het oordeel van de Staatscommissie niet een rechtstreekse, doch een analogische toepassing van die conflictregels. Het verdrag kent geen positieve omschrijving van zijn materiële toepassingsgebied en definieert het begrip "huwelijksvermogensregime" niet. Het eigensoortige karakter van de pensioenverevening wettigt de opvatting dat het hier gaat om een onderwerp dat ligt in de door het Rapport-Von Overbeck (opgenomen in de Actes et documents de la Treizième session, Tome II Régimes matrimoniaux, nr. 113) als "zone grise" aangeduide gebied rond het huwelijksvermogensrecht ten aanzien waarvan het verdrag de verdragsluitende staten een zekere vrijheid laat om het onderwerp al dan niet onder de werking van het verdrag te brengen.

Op het eerste gezicht zou men kunnen menen dat de kwalificatie van de pensioenverevening als huwelijksvermogensrecht niet aangewezen is, daar in het interne recht de pensioenverevening uitdrukkelijk is losgemaakt van het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten. De verdeling van de pensioenrechten bij echtscheiding vindt immers onafhankelijk van het huwelijksvermogensregime plaats. De Staatscommissie is evenwel van mening dat de omstandigheid dat het recht op pensioenverevening niet afhankelijk is van de vraag

welk huwelijksvermogensregime tussen de echtgenoten geldt, geen dwingend argument oplevert tegen de kwalificatie van de pensioenverevening als huwelijksvermogensrecht. De omstandigheid dat pensioenverevening plaatsvindt ongeacht of tussen de echtgenoten enige vorm van gemeenschap van goederen heeft bestaan, doet immers niet eraan af dat de pensioenverevening een vermogensrechtelijk gevolg van het huwelijk is en - voor ipr-doeleinden - beschouwd kan worden als een kwestie van huwelijksvermogensrecht. Uitgangspunt van de wettelijke regeling inzake pensioenverevening is immers de gedachte dat de opbouw van pensioenrechten tussen de huwelijksdatum en de (echt)scheiding een inspanning is van beide huwelijkspartners, die erop gericht is te bereiken dat zij beiden kunnen genieten van een redelijke oudedagsvoorziening (MvT. p. 7). Het recht op pensioenverevening betreft derhalve een vermogensrechtelijk gevolg van het huwelijk, zodat de kwalificatie van pensioenverevening als een kwestie van huwelijksvermogensrecht aangewezen lijkt. Het complexe karakter van de ipr-regels inzake het huwelijksvermogensrecht is naar het de Staatscommissie voorkomt op zich zelf geen argument om van de huwelijksvermogensrechtelijke kwalificatie af te zien. Bij de beëindiging van het huwelijk of de scheiding van tafel en bed komt de afwikkeling van het vermogen (moet er wel of niet verdeeld worden, wát moet in de verdeling betrokken worden) in ieder geval aan de orde. Op hetzelfde moment rijst de vraag naar de pensioenverevening. Met andere woorden, (afwikkeling van het) huwelijksvermogensregime en pensioenverevening zullen zich in de regel gelijktijdig voordoen. Aanknoping aan het huwelijksvermogensrecht zou bovendien het voordeel met zich brengen dat de pensioenverrekening en de pensioenverevening in dezelfde verwijzingscategorie vallen.

De Staatscommissie meent derhalve dat zowel *ratione materiae* als uit praktisch oogpunt kwalificatie van pensioenverevening als een kwestie van huwelijksvermogensrecht de voorkeur verdient boven de eerder besproken kwalificatiemogelijkheden.

4. In de rechtspraak heeft de toedeling van pensioenrechten in internationaal verband (nog) geen rol van betekenis gespeeld. De verzamelde jurisprudentie in NIPR jaargangen 1983-1997, laat een klein aantal uitspraken zien, waarin het ging om het pensioenverweer in het licht van artikel 1:153 BW<sup>11</sup>, of om het opnemen van een pensioenvoorziening in het echtscheidingsconvenant, echter zonder ipr-overwegingen<sup>12</sup>. In twee uitspraken<sup>13</sup> kwam de Duitse Ver-

---

<sup>11</sup> Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 27 april 1987, NIPR 1987, 352.

<sup>12</sup> Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 12 juni 1987, NIPR 1987, 373.



*sorgungsausgleich* aan de orde, maar werd hieraan geen ipr-overweging gewijd. Alleen in de uitspraak van de Rb. Alkmaar van 12 januari 1989<sup>14</sup>, waarin het ging om een vordering van een vrouw tegen haar ex-echtgenoot, strekkende tot nakoming van de in het echtscheidingsconvenant neergelegde voortzetting van een lopende pensioenovereenkomst en continuering van premiebetalingen, zou - wellicht - een alimentatie-kwalificatie gelezen kunnen worden. De rechtbank overweegt nl. dat het hierbij gaat om "mogelijk toekomstig levensonderhoud", waarna de rechtbank op grond van artikel 5 sub 2 EEX bevoegdheid aanneemt. In een arrest van het Hof 's-Gravenhage van 23 juni 1995<sup>15</sup> wordt aan de man opgedragen zijn pensioenreglementen in het geding te brengen, "mede ook in verband met de vraag of de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Stb. 1994, 342) i.c. van toepassing is."

5. De Staatscommissie is nog nagegaan of het recht op toedeling van een gedeelte van de door de andere echtgenoot opgebouwde pensioenrechten bij (echt)scheiding elders een bekend fenomeen is. Het is de Staatscommissie daarbij gebleken dat de verdeling van pensioenrechten bij (echt)scheiding in de onderzochte rechtsstelsels niet of op een geheel andere wijze dan in de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding geregeld is. Gegeven de verschillen in de aard van de buitenlandse regelingen en de Nederlandse pensioenverevening heeft de Staatscommissie ervan afgezien een verder onderzoek in te stellen naar de ipr-rechtelijke behandeling van de verdeling van pensioenrechten bij scheiding in buitenlandse rechtsstelsels. (Zie hierna nog onder 7.).

6. De Staatscommissie ziet samengevat (a) duidelijke bezwaren tegen rubricering van de pensioenverevening in de categorieën huwelijksbetrekkingen en (echt)scheiding, (b) minder bezwaren tegen aanknopng aan de alimentatie en (c) geen bezwaren tegen aansluiting bij het huwelijksvermogensrecht. Aanknopng aan het huwelijksvermogensrecht acht de Staatscommissie aangewe-

---

<sup>13</sup> Rb. Roermond 9 september 1982, NIPR 1983, 164; Rb. Alkmaar 5 september 1985, NIPR 1986, 189.

<sup>14</sup> NIPR 1989, 200.

<sup>15</sup> NIPR 1995, nr. 490.

zen, omdat het recht op pensioenverevening is te beschouwen als een vermogensrechtelijk gevolg van het huwelijk. De aanknopingsbeginselen waarop de bestaande verwijzingsregels inzake het huwelijksvermogensrecht berusten - vrijheid van rechtskeuze; nauwste betrokkenheid bij gebreke van rechtskeuze; beperkte veranderlijkheid - zijn beginselen die naar het oordeel van de Staatscommissie ook bij de formulering van een afzonderlijke verwijzingsregeling met betrekking tot pensioenverevening tot uitgangspunt genomen zouden moeten worden. Voor zover de Staatscommissie dit kan overzien levert het zgn. wagonstelsel, zoals dit besloten ligt in artikel 7 lid 2 j° artikel 8 lid 1 van het Haagse Huwelijksvermogensverdrag 1978, geen bijzondere complicaties op. Voorts is ook de pensioenverevening dispositief recht. Bijkomend voordeel van de huwelijksvermogensrechtelijke kwalificatie is het op één lijn brengen, wat hun ipr-aspecten betreft, van de pensioenverrekening en de pensioenverevening. De Staatscommissie adviseert daarom de vraag of recht op pensioenverevening bestaat te onderwerpen aan het rechtsstelsel dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime. Gevolg is dat de conflictregels inzake het huwelijksvermogensregime van overeenkomstige toepassing zijn op pensioenverevening. Voor zover deze conflictregels zijn vastgelegd in het Haagse Huwelijksgevolgenverdrag 1905 en het Haagse Huwelijksvermogensverdrag 1978, gaat het om analogische toepassing daarvan.

7. De Staatscommissie heeft zich overigens nog beraden op de vraag of en, zo ja hoe, als alternatief voor de aansluiting bij het huwelijksvermogensrecht, een afzonderlijke verwijzingsregel voor de pensioenverevening geconcipieerd zou kunnen worden. Het uitgangspunt bij het ontwerpen van een zodanige conflictregel kan niet anders dan de Nederlandse rechtsfiguur van de pensioenverevening zijn. In de onderzochte buitenlandse rechtsstelsels is deze rechtsfiguur echter onbekend en worden bestaande pensioenrechten eventueel verdisconteerd in hetzij alimentatieaanspraken hetzij de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap. Voor zover kon worden nagegaan kent alleen het Duitse internationaal privaatrecht een geschreven regel (Artikel 17 Abs. 3 EGBGB) voor de *Versorgungsausgleich*. Gezien de verschillen tussen de *Versorgungsausgleich* en de Nederlandse pensioenverevening alsmede de aard van de Duitse ipr-regeling (de regeling is ingewikkeld en ligt bovendien ingebed in de in het Nederlandse ipr als zodanig onbekende verwijzingscategorie "*Wirkungen der Ehe*"), lijkt het niet raadzaam deze regel model te laten staan voor een mogelijke Nederlandse verwijzingsregel. Bij deze stand van zaken is duidelijk dat een afzonderlijke verwijzingsregel voor pensioenverevening de rechter voor ernstige kwalificatieproblemen kan stellen, indien het door deze verwijzingsregel als toepasselijk aangewezen buitenlandse rechtsstelsel het recht op pensioenverevening als zodanig niet kent, doch aan bestaande pensioenrechten wel gevolgen toekent bij de vaststelling van alimentatie tussen de gewezen echtgenoten of bij de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap. Dient dit rekening houden met bestaande pensioenrechten in verband met alimentatie of boedelscheiding aangemerkt te worden als een vorm van pensioenverevening of moet ervan uitgegaan worden dat het desbetreffende buitenlandse rechtsstelsel geen recht op pensioenverevening kent? Aldus rijst de kwestie van de aanpassing in het internationaal privaatrecht. De Staatscommissie is zich ervan bewust dat deze moeilijkheid zich ook kan voordoen, zij het in mindere mate, bij onderbrenging van de pensioenverevening in een bestaande verwijzingscategorie. Niettemin is de Staatscommissie van oordeel dat de aanpassingsproblemen die bij een afzonderlijke verwijzingsregel voor de pensioenverevening vrijwel steeds zullen rijzen, wanneer de verwijzingsregel vreemd recht als toepasselijk aanwijst, reeds voldoende redenen vormen om af te zien van het formuleren van een afzonderlijke verwijzingsregel.

De Staatscommissie is, alles in aanmerking genomen, tot de conclusie gekomen dat het formuleren van een (in de praktijk) hanteerbare afzonderlijke conflictregel voor de pensioenverevening technisch niet goed mogelijk is. Bovendien acht de Staatscommissie een afzonderlijke verwijzingsregel niet

gewenst aangezien kwalificatieproblemen kunnen rijzen ten opzichte van het huwelijksvermogensrecht en alimentatierecht, terwijl - in het algemeen - naar het oordeel van de Staatscommissie een verdergaande "versplintering" van het internationaal privaatrecht op het gebied van de gevolgen van het huwelijk (bij echtscheiding) niet gewenst is. De Staatscommissie handhaaft derhalve haar eerder ingenomen standpunt dat de pensioenverevening in beginsel behoort tot de verwijzingscategorie huwelijksvermogensrecht.

III. De huwelijksvermogensrechtelijke aanknopng in het licht van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding.

8. Uitgaande van het oordeel dat het recht op pensioenverevening in beginsel gekwalificeerd dient te worden als een kwestie van huwelijksvermogensrecht, heeft de Staatscommissie onderzocht of de parlementaire geschiedenis en/of de regeling van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding aan deze kwalificatie en aan de toepassing van de bestaande verwijzingsregels inzake het huwelijksvermogensrecht op pensioenverevening beletselen in de weg legt.

In de kamerstukken wordt op een enkele plaats aandacht besteed aan de aspecten van internationaal privaatrecht. Bij de behandeling van het voorgestelde nieuwe lid 4 van artikel 94 Boek 1 BW wordt in de MvT (p. 33) het volgende opgemerkt:

"De vraag of de rechtsbetrekking tussen echtgenoten of gewezen echtgenoten wordt beheerst door vreemd recht en zo ja, welk vreemd recht, wordt in dit wetsvoorstel niet aangesneden. Deze materie dient geheel overgelaten te blijven aan de dier zake geldende regels van internationaal privaatrecht. Het wetsvoorstel gaat uit van de toepasselijkheid van Nederlands recht. Wanneer de persoonlijke rechtsbetrekkingen tussen echtgenoten worden beheerst door vreemd recht, is daarvan een van de gevolgen dat ook artikel 94 B.W. voor deze rechtsbetrekkingen niet geldt. Het hangt dan geheel van het toepasselijke vreemd recht af, of en in hoeverre de opgebouwde pensioenrechten dienen te worden verevend c.q. kunnen worden verevend."

Op een mogelijke aansluiting bij het huwelijksvermogensrecht wordt bij de parlementaire behandeling van de pensioenverevening gezinspeeld in de MvA (p. 15) waarin onder meer het volgende wordt opgemerkt:

"In aanvulling daarop (de boven geciteerde toelichting op artikel 94, toevoeging Staatscommissie) wijzen wij erop dat zowel de toepasselijkheid van de onderhavige regeling, als ook, indien het geval niet onder deze regeling valt gezien de in artikel 1 beperkte reikwijdte, eventuele verrekening volgens de lijnen van het pensioenarrest, allereerst afhankelijk zijn van de vraag of op de desbetreffende rechtsbetrekking Nederlands recht van toepassing is. Te dien aanzien is onder meer van belang dat het Haagse Verdrag van 14 maart 1978 betreffende het toepasselijk recht op

huwelijksvermogensregime op 1 april 1992 (moet zijn: 1 september 1992, Staatscommissie) voor Nederland in werking is getreden."

De Staatscommissie stelt vast dat uit de parlementaire geschiedenis van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding niet met enige zekerheid kan worden afgeleid dat de wetgever een bepaalde kwalificatie voor ogen stond. In elk geval zijn uit de parlementaire geschiedenis geen argumenten te putten tegen de kwalificatie van pensioenverevening als een kwestie van huwelijks-goederenrecht.

9. Uit de leden 4 tot en met 6 van artikel 1 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding blijkt dat de wet van toepassing is op pensioenen ingevolge de daar genoemde pensioenregelingen. Van enige beperking van het aldus vastgestelde toepassingsgebied van de wet in verband met de woonplaats of de nationaliteit van de echtgenoten blijkt niet. De Staatscommissie meent dat aanbeveling verdient de leden 4 tot en met 6 van artikel 1 zo te begrijpen dat zij tevens de internationale reikwijdte van de wettelijke regeling beogen aan te geven. De consequentie van deze opvatting is dan dat recht op pensioenverevening ingevolge de wet bestaat, indien de echtgenoten, ongeacht hun nationaliteit of woonplaats, tijdens hun huwelijk pensioenen hebben opgebouwd ingevolge de in die leden genoemde pensioenregelingen. In het licht van de veronderstelling dat de vraag of een echtgenoot bij scheiding recht heeft op verevening van de door de andere echtgenoot opgebouwde pensioenen wordt beheerst door het op het huwelijksvermogensrecht van de echtgenoten toepasselijke recht, is het gevolg van het aanvaarden van deze reikwijdteregel ("scope-rule") dat inbreuk wordt gemaakt op de door de Staatscommissie bepleite hoofdregel voor het toepasselijke recht. Zijn de echtgenoten gehuwd onder een buitenlands huwelijksgoederenrecht dat het recht op pensioenverevening niet kent, dan bestaat immers niettemin een recht op pensioenverevening, indien en voorzover deze echtgenoten pensioenrechten ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 genoemde pensioenregelingen van artikel 1 hebben opgebouwd. De verklaring en rechtvaardiging van deze inbreuk kan worden gevonden in de omstandigheid dat de in de leden 4 tot en met 6 van artikel 1 genoemde pensioenrechten in de regel zijn opgebouwd in verband met een in Nederland verrichte althans met Nederland verbonden arbeidsprestatie en voorts in de bescherming van de echtgenoot - meestal de vrouw - die niet of niet in voldoende mate een eigen pensioen heeft opgebouwd, welke beschermingsgedachte mede aan de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding ten grondslag ligt. In de MvT wordt hierover opgemerkt (p. 2):

"In een situatie, waarin beide echtgenoten tijdens de huwelijksperiode hun eigen inkomen blijven verdienen en hun eigen pensioenrechten opbouwen, ligt een verrekening van de in de huwelijksperiode opgebouwde

pensioenrechten bij scheiding minder voor de hand. De zich thans voltrekende ontwikkeling in de richting van een toenemende participatie van vrouwen in het arbeidsproces zal in toenemende mate tot eerder genoemde situatie leiden. Wij realiseren ons echter dat een dergelijke situatie van zelfstandige pensioenopbouw van beide echtgenoten nog lang niet is bereikt.

Voor die gevallen waarin een der echtgenoten - meestal de vrouw - niet of in onvoldoende mate eigen pensioen heeft opgebouwd, is pensioenverevening wenselijk en is een binnen een wettelijk kader nader uitgewerkte regeling van pensioenverevening ook nodig. Wenselijk omdat de situatie van een eenzijdige pensioenopbouw binnen het huwelijk thans nog veel voorkomt, gezien vooral de taakverdeling binnen het huwelijk. Nodig uit een oogpunt van rechtsgelijkheid en rechtszekerheid."

De Staatscommissie onderkent het belang van deze beschermingsgedachte en acht het wenselijk dat die gedachte haar weerslag vindt in de conflictenrechtelijke behandeling van het recht op pensioenverevening. De reikwijdteregel welke gelezen kan worden in de meergenoemde leden van artikel 1 is daartoe naar het oordeel van de Staatscommissie een geëigend instrument<sup>16</sup>. De Staatscommissie is zich ervan bewust dat de reikwijdteregel, gezien de omschrijving van de leden 4 tot en met 6 van artikel 1, meebrengt dat er ook recht op verevening bestaat in het - zeldzame - geval dat echtgenoten steeds buiten Nederland woonachtig en werkzaam zijn geweest, maar niettemin ingevolge een van de in die leden genoemde pensioenregelingen pensioenrechten hebben opgebouwd. Dit brengt de Staatscommissie niet tot een andere conclusie. Uit een oogpunt van hanteerbaarheid van de regeling acht de Staatscommissie een verfijning van de regeling voor deze gevallen niet gewenst.

Lid 7 van artikel 1 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding bepaalt dat ook buitenlandse pensioenen onder het bereik van de wet vallen, met dien verstande dat een recht op uitbetaling alleen bestaat jegens de andere echtgenoot. Ook hier blijkt niet van enige beperking van het aldus vastgestelde toepassingsgebied van de wet in verband met de nationaliteit of woonplaats van de echtgenoten. Anders dan ten aanzien van de leden 4 tot en met 6 meent de Staatscommissie dat in het bepaalde in lid 7 geen reikwijdteregel mag worden gelezen. Indien aan het bepaalde in lid 7 wel het karakter van een reikwijdteregel wordt toegekend, dan heeft dit immers tot gevolg dat de wet ten aanzien van buitenlandse pensioenrechten altijd van toepassing is, ook indien de echtgenoten en hun door arbeid opgebouwde pensioenrechten geen enkele band met Nederland hebben. Naar het oordeel van de Staatscommissie

---

<sup>16</sup> Vgl. stelling 5 behorende bij het proefschrift van S.W.E. Rutten "Erven naar Marokkaans recht. Aspecten van Nederlands internationaal privaatrecht bij de toepasselijkheid van Marokkaans erfrecht", Universiteit Maastricht, 1997, luidende: "Het verdient aanbeveling om in de wet verevening pensioenrechten een scoperule op te nemen waarin wordt bepaald onder welke omstandigheden in internationaal privaatrechtelijke gevallen de wet (als voorrangregel) van toepassing is."

gaat dat te ver. De Staatscommissie is van mening dat buitenlandse pensioenrechten slechts dan voor verevening ingevolge de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding in aanmerking komen, indien de echtgenoten zijn gehuwd onder Nederlands huwelijksvermogensrecht. De Staatscommissie acht het wenselijk dat deze beperking met zoveel woorden in lid 7 tot uitdrukking wordt gebracht.

#### IV. Conclusies

10. De door de Staatscommissie bereikte conclusies laten zich als volgt samenvatten.

(a) Pensioenverevening dient gekwalificeerd te worden als een kwestie van huwelijksvermogensrecht. De vraag of in internationale gevallen bij scheiding recht op pensioenverevening bestaat en, zo ja, op welke wijze dit recht kan worden uitgeoefend dient derhalve in beginsel beantwoord te worden aan de hand van het rechtsstelsel dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten. De Staatscommissie stelt voor in de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime een voorziening te treffen waarin deze regel wordt vastgelegd.

(b) In de leden 4 tot en met 6 van artikel 1 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding kan een reikwijdteregel worden gelezen volgens welke pensioenen ingevolge de daar genoemde pensioenregelingen steeds, dat wil zeggen ongeacht het op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten toepasselijke rechtsstelsel, worden verevend volgens de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Deze reikwijdteregel is, mede gelet op de aan de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding ten grondslag liggende beschermingsgedachte, gerechtvaardigd en ook wenselijk.

(c) Lid 7 van artikel 1 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding bepaalt dat ook buitenlandse pensioenen onder de regeling van de wet vallen. Deze regel dient beperkt te worden tot gevallen waarin de echtgenoten gehuwd zijn onder Nederlands huwelijksvermogensrecht.

(d) Uitgaande van deze conclusies is de Staatscommissie van oordeel dat geen behoefte bestaat aan een aparte wettelijke regeling inzake het conflictenrecht met betrekking tot pensioenverevening en dat volstaan kan worden met enige aanpassingen van de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime en de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding.

#### V. Voorstellen

De Staatscommissie stelt de volgende aanpassingen voor.

11. In de Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime wordt een nieuwe bepaling opgenomen, luidende:

**Of een echtgenoot bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed recht heeft op een gedeelte van de door de andere echtgenoot opgebouwde pensioenrechten, wordt beheerst door het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten, behoudens het bepaalde in artikel 1, lid 7 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding.**

12. Na het huidige lid 6 van artikel 1 van de Wet Verevening pensioenrechten bij scheiding wordt een nieuw lid 7 ingevoegd, luidende:

**Het bepaalde in de leden 4, 5 en 6 geldt, ongeacht het recht dat van toepassing is op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten.**

Het huidige lid 7 wordt vernummerd tot lid 8 en komt te luiden:

**Indien op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten Nederlands recht van toepassing is, is de wet voorts van toepassing op pensioenen** ingevolge een buitenlandse pensioenregeling die niet is een pensioenregeling als bedoeld in de leden 4 tot en met 6 etc.

Het huidige lid 8 wordt vernummerd tot lid 9.

13. Toepassing van het aldus aangepaste artikel 1 leidt tot de volgende resultaten.

(a) Echtpaar gehuwd onder Nederlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 bedoelde pensioenregelingen.

De vraag of recht op pensioenverevening bestaat wordt beheerst door Nederlands recht. De verevening van de bestaande pensioenaanspraken vindt plaats overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (lid 7).

(b) Echtpaar gehuwd onder Nederlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd zowel ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 bedoelde pensioenregelingen, als ingevolge buitenlandse pensioenregelingen.

De vraag of recht op pensioenverevening bestaat wordt beheerst door Nederlands recht. De verevening van de bestaande pensioenaanspraken, ook die inge-



volge buitenlandse pensioenregelingen, vindt plaats overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (lid 7 en lid 8).

(c) Echtpaar gehuwd onder Nederlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd ingevolge buitenlandse pensioenregelingen.

De vraag of recht op pensioenverevening bestaat wordt beheerst door Nederlands recht. De verevening van de bestaande pensioenaanspraken vindt plaats overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (lid 8).

(d) Echtpaar gehuwd onder buitenlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 bedoelde pensioenregelingen.

De vraag of recht op pensioenverevening bestaat wordt in beginsel beheerst door het buitenlandse huwelijksvermogensrecht. Ingevolge lid 7 worden de pensioenaanspraken echter, nu deze voortvloeien uit de in de leden 4 tot en met 6 bedoelde pensioenregelingen, verevend overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding.

(e) Echtpaar gehuwd onder buitenlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd zowel ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 bedoelde pensioenregelingen, als ingevolge buitenlandse pensioenregelingen.

Als onder (d), met dien verstande dat de vraag of recht op pensioenverevening bestaat en, zo ja, op welke wijze verevening plaatsvindt van de pensioenaanspraken ingevolge buitenlandse pensioenregelingen wordt beheerst door het buitenlandse huwelijksvermogensrecht.

(f) Echtpaar gehuwd onder buitenlands huwelijksvermogensrecht; pensioenaanspraken zijn opgebouwd ingevolge buitenlandse pensioenregelingen.

De vraag of recht op pensioenverevening bestaat en, zo ja, op welke wijze verevening van de pensioenaanspraken plaatsvindt, wordt beheerst door het buitenlandse huwelijksvermogensrecht.

Samengevat betekent dit een en ander dat ten aanzien van "Nederlandse" pensioenrechten steeds recht op pensioenverevening overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding bestaat, ongeacht het op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten toepasselijke recht. "Buitenlandse" pensioenrechten worden alleen verevend overeenkomstig de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding, indien de echtgenoten zijn gehuwd onder Nederlands huwelijksvermogensrecht. Zijn de echtgenoten gehuwd onder buitenlands huwelijksvermogensrecht, dan worden "buitenlandse" pensioenrechten verevend, indien dat buitenlandse recht een recht op pensioenverevening kent. De wijze

van verevening wordt dan niet bepaald door de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding, maar door het buitenlandse recht dat op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten van toepassing is.

Toepassing van de door de Staatscommissie aanbevolen regeling kan in bepaalde gevallen ertoe leiden dat de door de ene echtgenoot opgebouwde pensioenrechten verevend dienen te worden, terwijl ten aanzien van de door de andere echtgenoot opgebouwde pensioenrechten geen recht op verevening bestaat. Een zodanig geval kan zich voordoen, wanneer de echtgenoten gehuwd zijn onder een buitenlands huwelijksvermogensrecht dat het recht op pensioenverevening niet kent en wanneer de ene echtgenoot pensioenrechten heeft opgebouwd ingevolge de in de leden 4 tot en met 6 van artikel 1 bedoelde pensioenregelingen, terwijl de andere echtgenoot pensioenrechten heeft opgebouwd ingevolge buitenlandse pensioenregelingen. De ene echtgenoot heeft dan recht op pensioenverevening, doch de andere echtgenoot niet. Dit resultaat is onbevredigend. De Staatscommissie heeft zich gebogen over de wenselijkheid van een regeling waarbij, zodra Nederlands huwelijksvermogensrecht van toepassing is dan wel (bij toepasselijkheid van buitenlands huwelijksvermogensrecht) de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding ingevolge het bepaalde in het nieuwe lid 7 op een of meer pensioenaanspraken van een of beide echtgenoten van toepassing is, de wet voorts van toepassing is op buitenlandse pensioenregelingen. Een dergelijke regeling tast naar de mening van de Staatscommissie echter de strekking van de "scope-rule" aan. Zo'n regeling brengt immers met zich dat ieder Nederlands pensioen een buitenlands pensioen als het ware in de verevening meetrekt, waarmee aan de "scope-rule" zeer verstrekkende gevolgen worden toegekend. De Staatscommissie heeft onder ogen gezien dat er wellicht een categorie van gevallen zal zijn waarbij door het ontbreken van een regeling als besproken een zekere onevenwichtigheid zal ontstaan. Niettemin acht de Staatscommissie een aparte voorziening voor deze gevallen niet gewenst. In de praktijk zullen deze gevallen zich niet al te vaak voordoen, aangezien echtgenoten in de regel in hetzelfde land plegen te wonen en te werken en dus ook in hetzelfde land hun pensioenrechten plegen op te bouwen. Voorts dient in aanmerking te worden genomen dat in het kader van de vaststelling van alimentatie of van de verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap de gevolgen van uiteenlopende aanspraken op wederzijds opgebouwde pensioenrechten veelal zullen kunnen worden verdisconteerd. In schrijvende gevallen biedt het leerstuk van de aanpassing de rechter de mogelijkheid het verwijzingsresultaat te corrigeren, terwijl ook het beginsel van de redelijkheid en billijkheid als correctief kan worden gehanteerd.

## VI. Afsluitende opmerkingen

14. De Staatscommissie heeft nog de vraag onder ogen gezien of behoefte bestaat aan een aparte wettelijke voorziening ten aanzien van het toepasselijke recht op pensioenverrekening op grondslag van HR 27 november 1981, NJ 1982, 503 nt. EAAL en WHH (Boon/Van Loon). De Staatscommissie meent deze vraag in ontkennende zin te moeten beantwoorden. Er kan geen twijfel over bestaan dat pensioenverrekening op grondslag van dat arrest berust op de Nederlandse regeling van de gemeenschap van goederen en derhalve slechts kan plaatsvinden, indien Nederlands recht van toepassing is op het huwelijksvermogensregime van de echtgenoten. De Staatscommissie beveelt aan dat in de Memorie van Toelichting een overweging van deze strekking wordt opgenomen.

15. De Staatscommissie is van oordeel dat aan een aparte overgangsrechtelijke voorziening geen behoefte bestaat en dat de ipr-aspecten van de pensioenverevening meegenomen kunnen worden onder de overgangsrechtelijke regels van artikel 12 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding. Er bestaan naar de mening van de Staatscommissie geen bezwaren tegen toepassing van de voorgestelde ipr-regels op de pensioenverevening bij scheidingen die hebben plaatsgevonden na de datum van inwerkingtreding van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding, doch vóór de datum van inwerkingtreding van de wijzigingswet, aangezien onder het huidige recht de ipr-aspecten van het recht op pensioenverevening ongeregeld zijn en van een duidelijk heersende, van de voorgestelde ipr-regels afwijkende opvatting in literatuur en rechtspraak geen sprake is. Een overweging van deze strekking ware in de Memorie van Toelichting op te nemen.

De Staatscommissie vertrouwt hiermee aan het in de aanhef genoemde verzoek te hebben voldaan. Het advies wordt ook rechtstreeks verzonden naar de handelend ambtenaar van uw departement, mevr. mr L.M.A. Verschuur-de Sonnaville.

Namens de Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht tekenen met gevoelens van de meeste hoogachting,

E.N. Frohn  
secretaris

A.V.M. Struycken  
voorzitter